МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра раціонального природокористування та охорона навколишнього середовища

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
_____ Т.О. Черніченко
«27» серпня 2020 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

НДПП 1.2.4 ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА

освітньо-професійна програма «Екологія та охорона навколишнього середовища»
спеціальність 101 – Екологія
факультет економіко-правовий

2020-2021 рік

Робоча програма «Екологічна політика» для студентів ОПП «Екологія та охорона навколишнього середовища»
Спеціальності 101 – Екологія

Розробники програми: д.е.н., професор Черніченко Г.О., к.е.н., доцент кафедри раціонального природокористування та охорони навколишнього середовища Мітюшкіна Х.С.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри раціонального природокористування та охорони навколишнього середовища

Протокол від «27» серпня 2020 року, № 1

Завідувач кафедри раціонального природокористування та охорони навколишнього середовища

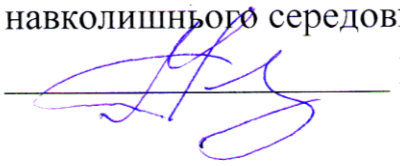

Г. О. Черніченко

© Черніченко Г.О., 2020 рік
© Мітюшкіна Х.С., 2020 рік
© Іванова В.В., 2020 рік
© МДУ, 2020 рік

1. Опис навчальної дисципліни

<table>
<tr><td rowspan="2">Найменування показників</td><td rowspan="2">Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень</td><td colspan="2">Характеристика навчальної дисципліни</td></tr>
<tr><td>денна форма навчання</td><td>заочна форма навчання</td></tr>
<tr><td>Кількість кредитів – 9</td><td>Галузь знань:
10 «Природничі науки»</td><td colspan="2">Нормативна</td></tr>
<tr><td>Модулів – 2</td><td rowspan="5">Спеціальність (професійне спрямування):
101 «Екологія»</td><td colspan="2">Рік підготовки:</td></tr>
<tr><td>Змістових модулів – 4</td><td>1-й</td><td>1-й</td></tr>
<tr><td>Індивідуальне науково-дослідне завдання:
розробка механізму реалізації екологічної політики;
стратегія екологічної політики країни (презентація в Power Point)</td><td colspan="2">Семестр</td></tr>
<tr><td rowspan="2">Загальна кількість годин – 270</td><td>1-й, 2-й</td><td>1-й, 2-й</td></tr>
<tr><td colspan="2">Лекції</td></tr>
<tr><td rowspan="10">Тижневих годин для денної форми навчання:
аудиторних – 3
самостійної роботи студента – 5</td><td rowspan="10">Освітній рівень:
Магістр</td><td>42 год.</td><td>16 год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Практичні, семінарські</td></tr>
<tr><td>48 год.</td><td>20 год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Лабораторні</td></tr>
<tr><td>-</td><td>-</td></tr>
<tr><td colspan="2">Самостійна робота</td></tr>
<tr><td>180 год.</td><td>234 год.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Індивідуальні завдання:</td></tr>
<tr><td colspan="2">Вид контролю: залік, екзамен</td></tr>
</table>

Примітка:

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить (%):
для денної форми навчання – 33/67,
для заочної форми навчання – 13/87.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Основною метою вивчення дисципліни є вивчення принципів формування екологічної політики на різних рівнях: міжнародному, державному, регіональному та рівні організації.

В цілому курс носить практичний характер і побудований так, щоб застосовувати набуті базові знання з питань екології, екологічного менеджменту, екологічного аудиту, екологічного інспектування, стратегії сталого розвитку, економіки природокористування та врівноваженого природокористування в процесі формування й розвитку екологічної політики на різних рівнях.

Основні завдання дисципліни передбачають дати основні поняття про стан та принципи формування екологічної політики на міжнародному рівні та в провідних державах; детальне вивчення формування української екологічної політики та механізмів її реалізації; ознайомлення з принципами формування екологічної політики підприємств, організацій, установ.

Місце навчальної дисципліни в освітній програмі. Навчальна дисципліна «Екологічна політика» спрямована на опанування наступних компетентностей:

інтегральної:

здатність розв’язувати складні спеціалізовані задачі та вирішувати практичні проблеми у сфері екології, охорони довкілля і збалансованого природокористування, або у процесі навчання, що передбачає застосування основних теорій та методів наук про довкілля, та характеризуються комплексністю і невизначеністю умов.

загальні:

– Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями (КЗ-1).
– Здатність приймати обґрунтовані рішення (КЗ-2).
– Здатність генерувати нові ідеї (креативність) (КЗ-3).
– Здатність розробляти та управляти проектами (КЗ-4).

фахові:

– Обізнаність на рівні новітніх досягнень, необхідних для дослідницької та/або інноваційної діяльності у сфері екології, охорони довкілля та збалансованого природокористування (КП-1).
– Здатність застосовувати міждисциплінарні підходи при критичному осмисленні екологічних проблем (КП-2).
– Здатність доводити знання та власні висновки до фахівців та нефахівців (КП-5).
– Здатність до організації робіт, пов’язаних з оцінкою екологічного стану, захистом довкілля та оптимізацією природокористування, в умовах неповної інформації та суперечливих вимог (КП-7).

Здатність оцінювати рівень негативного впливу природних та антропогенних факторів екологічної небезпеки на довкілля та людину (КП-10).

Дисципліна використовується для формування наступних програмних результатів навчання, передбачених освітньо-професійною програмою підготовки магістра за спеціальністю 101 «Екологія» (ОПП «Екологія та охорона навколишнього середовища») у Маріупольському державному університеті:

- Знати та розуміти фундаментальні і прикладні аспекти наук про довкілля
- Знати правові та етичні норми для оцінки професійної діяльності, розробки та реалізації соціально-значущих екологічних проектів в умовах суперечливих вимог
- Уміти оцінювати потенційний вплив техногенних об'єктів та господарської діяльності на довкілля
- Оцінювати екологічні ризики за умов недостатньої інформації та суперечливих вимог
- Вибирати оптимальну стратегію господарювання та/або природокористування в залежності від екологічних умов

Передумови для вивчення дисципліни: дисципліна «Екологічна політика» вивчається після вивчення дисциплін «Стандартизація, сертифікація та метрологія», «Урбоекологія».

Результати навчання. Згідно з вимогами освітньої програми студенти повинні:

знати:

– знати сутність екологічної політики як сукупності заходів засобів, спрямованих на забезпечення стійкого розвитку і цивілізованості;

– засвоїти теоретичні основи екологічної політики, її витоки, суть, еволюцію, інструментарій;

– основні законодавчі акти і нормативні документи щодо охорони навколишнього середовища;

– про глобальні проблеми навколишнього середовища і прогнози розвитку людства у зв'язку з сучасною екологічною кризою;

– знати принципи пріоритети, основні напрямки, моделі та джерела усталеного екологічного розвитку;

– давати оцінку сучасному стану природних екосистем регіону, держави і світу;

– розуміти суперечності між економічним поступом суспільства і проблемами збереження довкілля;

– усвідомити, що екологічна криза – це перш за все криза людського духу, отже – екологічна культура є найсуттєвіший чинник і показник екологічної політики;

вміти:

– користуватися нормативною документацією;

– вміти застосовувати набуті знання в майбутній професійній та громадській діяльності;

– давати оцінку ефективності заходів екологічної політики країни;

– визначати стратегічні пріоритети екологічної політики на глобальному, регіональному та локальному рівнях.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні засади дослідження екологічної політики

Тема 1. Предмет, методи дослідження та підходи до вивчення екологічної політики.

Поняття, предмет та методи дослідження екологічної політики. Об'єкт, суб'єкт, предмет екологічної політики. Задачі екополітики. Методи дослідження. Рівні екологічної політики. Розвиток понятійно-категоріального апарату екологічної політики. Висхідні поняття екологічної політики. Екологія загальна і прикладна. Входження екології у сферу політики. Екологізація політики і політизація екології. Екологічна політика як суспільна діяльність. Об'єктивність та суперечність економічних й екологічних інтересів суспільства. Визначення екологічної політики. Підходи до визначення екологічної політики. Інтеграція визначень. Наукове розуміння екологічної політики. Рівні екологічної політики.

Тема 2. Детермінованість екологічної політики формами природокористування.

Екологічна політика у фокусі еволюції основних форм природокористування. Привласнююче природокористування. Продукуюче природокористування. Інноваційне природокористування. Ноосферне (інформаційно-конструктивістське) природокористування. Сутність неолітичної, промислової та наукової революцій.

Особливості природокористування в Україні в епоху індустріалізму. Причини безвідповідальної природоохорони в Україні. Усвідомлення світовою громадськістю необхідності проведення екологічної політики.

*Тема 3. Цілі, критерії та принципи формування екологічної політики***.**

Постановка цілей політики довкілля. Загальносвітові цілі екологічної політики: стабілізація світового клімату, збереження біологічного різноманіття, дбайливе ставлення до природних ресурсів, охорона здоров'я громадян, світова етика охорони довкілля в суспільстві. Ефективність загальнополітичних заходів з охорони довкілля. Принципи екологічної політики. Принцип причинності як провідний принцип охорони довкілля. Загальносвітовий принцип кооперації.

Тема 4. Зумовленість екологічної політики кризовим станом екосистеми.

Екологічні кризи та катастрофи: походження та сутність. Теорія та ознаки екологічних криз, катастроф. Поняття, сутність, типологія та форми екологічних криз. Походження екологічних криз. Загальнонаукове тлумачення екологічних криз. Класифікація екологічних криз. Геологічні кризи минулого. Природні та антропогенні кризи. Історичні форми антропогенних криз.

Соціальні аспекти екологічної кризи. Екологічна криза цивілізації як об'єктивне відображення суперечностей суспільства і природи. Екологічна

криза як криза духовності. Незбігання соціального (історичного) і геологічного (природного) часу як визначальний чинник екологічної кризи. Релігійні, культурні, класові та соціальні причини екологічної кризи.

Сучасна екологічна криза. Науково-технічна революція і глобальна екологічна криза. Сучасні екологічні катастрофи. Реальні екологічні негативні наслідки. Потенційні екологічні небезпеки. Комплексний характер екологічної проблеми.

Тема 5. Особливості кризового стану природних екосистем

Атрибутивні ознаки кризового стану планетарних екосистем: Різке погіршення атмосферного стану планети. Викиди отруйних речовин. Порушення енергетичного балансу планети. «Парниковий ефект». Деформація озонового шару землі («Озонова діра»). Зростання запиленості. Зменшення освітленості планети. Мутагенне забруднення навколишнього середовища. Відходи та сміття. Загрозливий стан повітряного середовища в Україні.

Гідросфера – найбільш вразливий компонент природного середовища. Дестабілізація Світового океану. Виснаження джерел прісної води. Забруднення вод споживачами. Забруднення водних артерій України.

Опустелювання. Виснаження земних надр. Деградація земель та надр України.

Підрив стійкості біосфери. Захворювання та загибель лісів і рослин. Зменшення кількості тварин та місць їх помешкання. Скорочення біорізноманітності. Живі істоти як ресурс. Погіршення здоров’я людини. Структура захворювань в Україні.

Змістовий модуль 2. Механізм здійснення та інструменти екологічної політики

Тема 6. Механізм реалізації екологічної політики

Мета наукова і функціональна. Можливості досягнення поставленої мети. Механізм цілепокладання. Базис та засоби реалізації екологічної політики. Структура базису екологічної політики: система правових норм; спосіб організації суспільного виробництва; виробничо-технологічний потенціал природокористування; екологічна культура суспільства. Арсенал засобів здійснення екологічної політики.

Основні напрямки та механізм здійснення екологічної політики. Морфологічний блок виміру екологічної політики: цілепокладання (склад завдань природоохоронного потенціалу, вибір ефективних шляхів його використання); комплекс регулюючих впливів (правового, економічного, інформаційно-технологічного і світоглядного зрізу); рівні управління (особистість, колектив, підприємство, галузь, регіон, країна).

Критерії ефективності екологічної політики. Оцінка ступеня досягнення поставленої мети – критерій ефективності для всього комплексу заходів екологічної політики. Основні загальносистемні умови успішної екологічної політики.

Тема 7. Інструменти екологічної політики.

Поняття інструментів екологічної політики та їх значення. Класифікація інструментів екологічної політики. Інструменти правового регулювання. Інструменти екологічного регулювання. Систематизація інструментів екологічної політики. Екологічні податки і збори. Екологічна податкова реформа. Інші інструменти. Екологічні сертифікати. Порівняльні інструменти аналізу. Екологічна ефективність. Економічна ефективність.

Тема 8. Інституційна система забезпечення екологічної політики

Органи державного управління загальної компетенції. Інституції державної виконавчої влади спеціальної компетенції. Роль Міністерства екології та природних ресурсів. Критерії ефективності заходів законодавчої влади щодо збереження довкілля. Задачі влади щодо прийняття управлінських рішень, які мають суттєві екологічні наслідки. Відповідальність державної влади як основи в системі управління. Цільові функції соціально значимого екорозвитку. Задачі органів управління національним і регіональним екорозвитком. Основні умови переходу до концепції екорозвитку. Основні положення концепції ”розумної владності” людини над природою.

Тема 9. Екологічна компетентність влади

Екологічна криза як криза діючих механізмів адаптації соціуму навколишньому соціальному і природному середовищі. Управлінська, плюралістична та колективна види екологічної політики, їх специфіка. Об’єктивні чинники зростання екологічної компетентності влади. Політизація екології й екологізація політики. Екологічний характер сучасної правової держави. Корегування питання власності. Переробка сміття і захоронення агресивних виробничих відходів. Включення питань захисту навколишнього природного середовища до Конституції.

Тема 10. Суб’єкти екологічної політики

Держава як головний суб’єкт екологічної політики. Правове та технологічне регулювання екологічною діяльністю. Роль бізнесу і підприємств у стійкому розвитку і захисті навколишнього середовища. Чинники екологічності правової демократичної держави. Політичні організації як суб’єкт екологічної політики. Екологічна складова діяльності політичних партій. Ідеологія та тактика партій “зелених”. Феномен партії “зелених” України. Громадяни, спеціалізовані і наукові заклади як суб’єкти екологічної політики. Природні права людини на здорове природне середовище. Зацікавленість і готовність громадян у здійсненні екологічної політики. Роль наукових та спеціалізованих закладів і організацій в охороні довкілля.

Тема 11. Громадськість та екологічна політика. Неурядові екологічні організації та їх участь у процесах прийняття екологічних рішень.

Вплив мас-медіа на формування екологічної політики у державі. Світові громадські товариства. Політичні партії та їх роль у формуванні екологічної

політики. Загальна характеристика неурядових екологічних організацій. Основні етапи екологічного руху в Україні. Неурядові екологічні організації як суб'єкти альтернативної екологічної політики. Ареали діяльності неурядових організацій. Взаємовідносини між державою та населенням. Основні проблеми екологічних неурядових організацій та шляхи їх вирішення. Перспективи розвитку екологічного руху в Україні.

Змістовий модуль 3. Особливості реалізації екологічної політики в Україні

Тема 12. Державна екологічна політика в Україні.

Державний контроль за дотриманням екологічного законодавства. Державний екологічний моніторинг. Державна екологічна експертиза. Законодавче забезпечення реалізації державної екологічної політики.

Тема 13. Еколого-економічна реформа в Україні.

Органи влади в галузі охорони навколишнього природного середовища. Економіко-фінансові заходи щодо збереження довкілля. Основні напрямки державної політики в Україні в галузі охорони довкілля. Проблеми переходу на модель сталого розвитку.

Тема 14. Формування екологічної політики на різних рівнях.

Регіональна екологічна політика. Екологічна політика підприємств, організацій, установ. Екологічна політика органів місцевої влади.

Тема 15. Формування екологічної політики на рівні міст.

Муніципальна політика щодо охорони довкілля. Формування екополітики великих міст (на прикладі Німеччини, України). Організаційна структура охорони довкілля у містах. Завдання і коло проблем щодо організації міських управлінь охорони довкілля. Застосування законодавства щодо охорони довкілля у містах. Формування концепції якісного довкілля. Організація контролю за якістю довкілля. Фінансування міських управлінь охорони довкілля.

Змістовий модуль 4. Зарубіжний досвід формування екологічної політики.

Тема 16. Історичні основи формування міжнародної екологічної політики.

Екологічна діяльність міжнародних організацій. Міжнародні організації та фонди. Міжнародне екологічне законодавство.

Тема 17. Міжнародна інтеграція в сфері екології.

Тема 18. Європейський Союз та його роль у формуванні екологічної політики.

Огляд процесу розвитку Європейською спільнотою політики охорони

довкілля. Структурні підрозділи Європейського Союзу та їх завдання у сфері охорони довкілля.

Тема 19. Екологічна політика провідних держав

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Теоретико-методологічні засади дослідження екологічної політики												
Тема 1. Предмет, методи дослідження та підходи до вивчення екологічної політики.	14	2	2			10	14	1	1			12
Тема 2. Детермінованість екологічної політики формами природокористування.	14	2	2			10	15	1	1			13
Тема 3. Цілі, критерії та принципи формування екологічної політики**.**	14	2	2			10	14		1			13
Тема 4. Зумовленість екологічної політики кризовим станом екосистеми.	9	2	2			5	14	1	1			12
Тема 5. Особливості кризового стану природних екосистем	11	2	4			5	14	1	1			12
Змістовий модуль 2. Механізм здійснення та інструменти екологічної політики												
Тема 6. Механізм реалізації екологічної політики	22	4	4		4	10	14	1	1			12
Тема 7. Інструменти екологічної політики**.**	16	2	4			10	15	1	1			13
Тема 8. Інституційна система забезпечення екологічної політики	18	4	4			10	14	1	1			12
Тема 9. Екологічна компетентність влади	14	2	2			10	13		1			12
Тема 10. Суб'єкти екологічної політики	14	2	2			10	13		1			12
Тема 11. Громадськість та екологічна політика. Неурядові екологічні організації та їх участь у процесах прийняття екологічних рішень**.**	19	2	2			15	15	1	1			13

Усього годин за I семестр	**165**	**26**	**30**		**4**	**105**	**155**	**8**	**11**			**136**
Змістовий модуль 3. Особливості реалізації екологічної політики в Україні												
Тема 12. Державна екологічна політика в Україні.	12	2	2			8	15	1	1			13
Тема 13. Еколого-економічна реформа в Україні	12	2	2			8	14	1	1			12
Тема 14. Формування екологічної політики на різних рівнях	12	2	2			8	14	1	1			12
Тема 15. Формування екологічної політики на рівні міст**.**	14	2	4			8	14	1	1			12
Змістовий модуль 4. Зарубіжний досвід формування екологічної політики.												
Тема 16. Історичні основи формування міжнародної екологічної політики	14	2	4			8	14	1	1			12
Тема 17. Міжнародна інтеграція в сфері екології	12	2	2			8	14	1	1			12
Тема 18. Європейський Союз та його роль у формуванні екологічної політики**.**	12	2	2			8	15	1	1			13
Тема 19. Екологічна політика провідних держав	15	2	-		3	12	15	1	2			12
Усього годин за II семестр	**105**	**16**	**18**		**3**	**68**	**115**	**8**	**9**			**98**
Усього годин за рік	**270**	**42**	**48**		**7**	**173**	**270**	**16**	**20**			**234**

5. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Предмет, методи дослідження та підходи до вивчення екологічної політики.	2
2.	Детермінованість екологічної політики формами природокористування.	2
3.	Цілі, критерії та принципи формування екологічної політики**.**	2
4.	Зумовленість екологічної політики кризовим станом екосистеми.	2
5.	Особливості кризового стану природних екосистем.	2
6.	Механізм здійснення екологічної політики.	2
7.	Інструменти екологічної політики**.**	2
8.	Інституційна система забезпечення екологічної політики.	2
9.	Екологічна компетентність влади.	2
10.	Суб'єкти екологічної політики.	2
11.	Громадськість та екологічна політика. Неурядові екологічні організації та їх участь у процесах прийняття екологічних рішень**.**	2
12.	Державна екологічна політика в Україні.	2

13.	Еколого-економічна реформа в Україні	2
14.	Формування екологічної політики на різних рівнях	2
15.	Формування екологічної політики на рівні міст.	2
16.	Екологічна політика провідних держав	2
17.	Міжнародна інтеграція в сфері екології	2
Разом		34

6. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Оцінка забруднення навколишнього середовища України	2
2.	Особливості кризового стану природних екосистем	2
3.	Інструменти екологічної політики.	2
4.	Інституційна система забезпечення екологічної політики	2
5.	Механізм здійснення екологічної політики в Україні	2
6.	Історичні основи формування міжнародної екологічної політики	2
7.	Формування екологічної політики на рівні міст (на прикладі м. Маріуполь)	2
Разом		14

7. Самостійна робота

Самостійна робота передбачає вивчення лекційного матеріалу, роботу з літературою, підготовку до занять, підготовку до поточного та підсумкового контролю за усіма змістовими модулями. На самостійну роботу відводиться 180 годин на два семестри.

Самостійна робота студентів над вивченням тем курсу є обов'язковою умовою успішного засвоєння змісту дисципліни.

Самостійна робота передбачає:

– ознайомлення з програмою і методичними вказівками щодо всіх тем курсу;

– підбір основної та додаткової навчальної літератури;

– систематичне вивчення навчальних посібників із кожної теми курсу;

– ознайомлення з книгами, журналами, брошурами, статтями в газетах, що присвячено проблемам екології, екологічними сайтами;

– придбання навичок розв'язання екологічних задач і розвиток умінь аналізувати стратегії екологічної політики інших країн;

– формування стратегії екологічної політики для локального рівня.

Контроль за виконанням самостійної роботи здійснюється шляхом перевірки конспектів студентів; співбесіди під час індивідуальних занять та консультацій; перевірки підсумкової контрольної роботи.

Самоперевірку студентами власних знань може бути здійснено за допомогою відповідей на контрольні запитання, які подано до кожної теми та тестів самоконтролю.

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Постановка цілей політики довкілля.	5
2.	Загальносвітові цілі екологічної політики	5
3.	Принципи екологічної політики.	5
4.	Поняття інструментів екологічної політики та їх значення.	5
5.	Класифікація інструментів екологічної політики.	5
6.	Інструменти еколого-правового регулювання.	5
7.	Систематизація інструментів екологічної політики.	5
8.	Органи державного управління загальної компетенції.	6
9.	Інституції державної виконавчої влади спеціальної компетенції.	6
10.	Адміністративно-правові основи організації діяльності Міністерства екології та природних ресурсів України.	6
11.	Роль державних екологічних інспекцій в управлінському процесі.	6
12.	Реалізація екологічної політики на рівні місцевого самоврядування.	6
13.	Громадський контроль за діяльністю органів влади у галузі екології та природних ресурсів.	6
14.	Державний контроль за дотриманням екологічного законодавства.	6
15.	Державний екологічний моніторинг. Державна екологічна експертиза.	6
16.	Еколого-економічна реформа в Україні.	6
17.	Основні напрямки державної політики в Україні в галузі охорони довкілля.	6
18.	Огляд процесу розвитку Європейською спільнотою політики охорони довкілля.	6
19.	Екологічна діяльність міжнародних організацій.	6
20.	Міжнародні організації та фонди.	6
21.	Міжнародне екологічне законодавство.	6
22.	Інструменти прикладної політики довкілля.	6
23.	Інститути та організації з питань екологічної політики.	6
24.	Муніципальна політика щодо охорони довкілля.	6
25.	Формування екополітики великих міст (на прикладі Німеччини, України).	6
26.	Організаційна структура охорони довкілля у містах.	6
27.	Загальна характеристика неурядових екологічних організацій.	6
28.	Основні етапи екологічного руху в Україні.	6
29.	Неурядові екологічні організації як суб’єкти альтернативної екологічної політики. Ареали діяльності неурядових організацій.	6
30.	Взаємовідносини між державою та населенням. Основні проблеми екологічних неурядових організацій та шляхи їх вирішення.	6
Разом		180

8. Індивідуальні завдання

ІНДЗ із екології є видом позааудиторної самостійної роботи студентів навчального чи навчально-дослідного характеру, які використовуються у процесі вивчення програмного матеріалу навчального курсу.

Мета ІНДЗ – самостійне вивчення частини програмового матеріалу, систематизація, поглиблення, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань студентів і розвиток навичок самостійної роботи.

ІНДЗ – це завершена теоретична або практична робота у межах навчальної програми курсу, яка виконується на основі знань, умінь і навичок, здобутих у процесі лекційних, семінарських занять та самостійного опрацювання навчальної літератури. ІНДЗ з екології виконується на основі власних спостережень за розвитком екологічних процесів, які набуто протягом власних досліджень під час поза аудиторної роботи.

Тематика питань для індивідуальної наукової роботи

1. Розвиток понятійно-категоріального апарату екологічної політики.
2. Екологічні знання у структурі життєдіяльності людини.
3. Екологічне регулювання.
4. Основні напрями та засоби екологічної політики.
5. Екологічна переконаність як важливий культуротворчий елемент.
6. Розвиток екологічної політики на глобальному рівні.
7. Принципи формування екологічної політики.
8. Засади свідомої екодіяльності.
9. Політико-правове забезпечення екологічної діяльності.
10. Пріоритети політики безпечного розвитку.
11. Екологічний рух та його роль у політичній консолідації суспільства.
12. Еколого-правовий статус людини і громадянина в Україні.
13. Моделі сталого розвитку.
14. Відповідальність за екологічні правопорушення.
15. Фінансово-економічні важелі реалізації екологічної політики.
16. Екологічна криза як суб’єктивне відображення суперечностей суспільства і природи.
17. Система екологічних фондів в Україні.
18. Розвиток міжнародної співпраці у галузі екологічної політики.
19. Політичні аспекти екологічної кризи.
20. Національні екологічні фонди.
21. Громадський контроль за діяльністю органів влади у галузі екології та використання природних ресурсів.
22. Екологія як нова парадигма політики.
23. Застосування та основні перешкоди для функціонування екологічних фондів.
24. Реалізація екологічної політики на рівні місцевого самоврядування.

25. Адміністративна структура та розподіл обов'язків у сфері природокористування.
26. Неурядові екологічні організації.
27. Інституції державної виконавчої влади спеціальної компетенції.
28. Екологічне законодавство України.
29. Основні засади планування в екологічній політиці.

Теми науково-дослідного завдання (презентацій в Power Point)

На основі даних офіційних Інтернет-джерел, підручників та періодичної літератури надати характеристику особливостей реалізації екологічної політики в країнах світу (номер варіанту призначається викладачем):

1. Великобританія
2. Норвегія
3. Італія
4. Канада
5. Китай
6. Німеччина
7. США
8. Польща
9. Франція
10. Чехія
11. Швейцарія
12. Південна Корея
13. Японія

Результати оформити у вигляді презентації в Power Point із обов'язковим посиланням на джерела первинної інформації.

9. Методи навчання:

Лекції, семінари, підготовка доповідей, рефератів, самостійна робота студентів.

Консультація викладача з питань підготовки до семінарських та практичних занять, виконання ІНДЗ за змістом тем.

Індивідуальна співбесіда за програмовим змістом дисципліни та перевірка завдань для самостійної роботи студента визначених у семінарських та практичних заняттях з метою підвищення рейтингу успішності студента.

10. Методи контролю

Система оцінювання знань, умінь і навичок студентів-магістрів передбачає оцінювання всіх форм пізнавальної діяльності студентів. Перевірку й оцінювання знань студентів викладач проводить у наступних формах:

1. Оцінювання виконання індивідуального завдання.
2. Оцінювання роботи на семінарських й практичних заняттях.
3. Оцінка наукової роботи (публікація статей, тез доповідей, участь у наукових форумах, конференціях, інших заходах)

Контроль виконання індивідуального завдання здійснюється за наступними критеріями:

1. Самостійність виконання;
2. Логічність і послідовність викладення матеріалу;
3. Актуальність обраної теми;
4. Повнота розкриття теми;
5. Обґрунтованість висновків;
6. Використання й аналіз додаткової інформації;
7. Успішний захист роботи.

11. Розподіл балів, які отримують студенти

РОЗПОДІЛ БАЛІВ З ДИСЦИПЛІНИ «ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА»

Модуль 1 (аудиторна робота)		**Модуль 2 (самостійна та індивідуальна робота)**		Підсумковий контроль (залік, екзамен)	**Загальна сума**
		Презентація	**Наукова робота**		
семінарські	практичні	**10**	**15**	**50**	**100**
15	10				

12. Методичне забезпечення

1. Конспект лекцій з дисципліни;
2. Нормативні документи, навчальна та довідкова література.
3. Завдання для індивідуальних проектів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	**A**	відмінно	зараховано
82-89	**B**	добре	
74-81	**C**		
64-73	**D**	задовільно	
60-63	**E**		
35-59	**FX**	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	**F**	незадовільно з обов’язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов’язковим повторним вивченням дисципліни

Перелік питань до підсумкового контролю

1. Історичний аспект політики довкілля.
2. Основні визначення та зміст політики довкілля.
3. Актуальні проблеми екологічної політики.
4. Політичні аспекти екологічної кризи.
5. Основні напрями екологічної політики.
6. Теоретичні засади екологічної політики.
7. Раціональні концепції екологічної політики.
8. Основні економічні теорії політики довкілля.
9. Основні засоби екологічної політики.
10. Принципи формування екологічної політики.
11. Пріоритети політики безпечного розвитку.
12. Правове забезпечення екологічної політики.
13. Екологізація науки, техніки та виробництва.
14. Основні засади екологічної свідомості.
15. Еколого-правовий статус людини і громадянина в Україні.
16. Юридична відповідальність за екологічні правопорушення.
17. Адміністративна відповідальність за порушення природоохоронного законодавства.
18. Кримінальна відповідальність за екологічні злочини.
19. Особливості формування регіональної екологічної політики.
20. Реалізація екологічної політики на рівні місцевого самоврядування.
21. Особливості формування екологічної політики міст.
22. Роль громадського контролю за діяльністю органів влади в галузі екологічної політики.
23. Роль громадських організацій у сфері захисту довкілля.
24. Моделі сталого розвитку.
25. Критерії політики довкілля.
26. Класифікація інструментів екологічної політики.
27. Концепція формування системи інструментів національної екологічної політики.
28. Основні засади планування екологічної політики.
29. Реалізація екологічної політики у плануванні діяльності.
30. Екологічне регулювання.
31. Застосування економічних інструментів у реалізації екологічної політики.
32. Фінансування природоохоронних заходів.
33. Фінансово-економічні важелі реалізації екологічної політики.
34. Особливості сучасної екологічної політики в Україні.
35. Особливості формування та реалізації регіональної екологічної політики.
36. Система екологічних фондів в Україні.
37. Національні екологічні фонди.
38. Проблеми функціонування екологічних фондів.
39. Міжнародні екологічні органи та фонди.
40. Міжнародне екологічне законодавство та процедури.

41. Розвиток екологічної політики на глобальному рівні.
42. Основні напрями міжнародного співробітництва в галузі екології.
43. Екологічна діяльність міжнародних організацій.
44. Розвинені країни та їх роль у формуванні екологічної політики.
45. Особливості реалізації екологічної політики у країнах з перехідною економікою.
46. Діяльність ООН щодо поліпшення екологічної ситуації у світі.
47. Тенденції Європейської екологічної політики.
48. Політичні партії та їх роль в реалізації екологічної політики.
49. Неурядові екологічні організації як суб'єкти альтернативної екологічної політики.
50. Перспективи розвитку екологічного руху в Україні.

13. Рекомендована література

Базова

1. Екологічний менеджмент / [За ред. В. Ф. Семенова, О. Л. Михайлюк]. — К.: Центр навчальної літератури, 2004. — 408 с.
2. Екологія: Підручник / [С.І. Дорогунцов К.Ф. Коценко, М.А. Хвесик та інші]. – К.: КНЕУ, 2005.-371 с.
3. Стеченко Д. М. Управління регіональним розвитком / Д.М. Стеченко. — К.: Вища школа, 2002.—376 с.
4. Шевчук В.Я. Екологічне управління / В. Я. Шевчук, Ю. М. Саталкин, Г. О. Білявський. — К.: Либідь, 2004. — 432 с.

Допоміжна

5. Акимова Т. А. Экология / Т. А. Акимова, В. В. Хаскин. — М.: ЮНИТИ, 1998. — 456 с.
6. Арустамов Э. А. Экологические основы природопользования / Э. А. Арустамов, И: В. Левакова, Н. В. Баркалова. — М.: ИД „Дашков и К$^{0"}$, 2002. — 236 с.
7. Білявський Г.О. Основи загальної екології / Г.О. Білявський, М. М. Падун, Р. С Фурдуй. — К.: Либідь, 1995. — 368 с.
8. Білявський Г.О. Основи екології / Г.О. Білявський, Р.С. Фурдуй, І.Ю. Костіков. - К.: Либідь, 2004. - 408 с.
9. Бобылев С.Н. Экономика природопользования / С.Н. Бобылев, А.Ш. Ходжаев. - М.: Инфра , 2004. - 501 с.
10. Глобальні зміни клімату: економіко-правові механізми імплементації Кіотського протоколу в Україні / За ред. В. Я. Шевчука. — К.: Геопринт,
2005.— 150 с.
11. Глушкова В.Г. Экономика природопользования / В.Г. Глушкова, Е.В. Макар. – М: Гардарики, 2003. - 448 с.

12. Данилишин Б., Веклич О. Ефект декаплінгу як фактор взаємозв'язку між економічним зростанням і тиском на довкілля // Вісник НАН України. – 2008. – № 5. – С. 12–17.

13. Державне регулювання у сфері охорони навколишнього природного середовища : колективна монографія. – К. : НДІ "Украгропродуктивність", 2007. – С. 128–166.

14.Джигирей В. С. Екологія та охорона навколишнього природного середовища: Навч. посібник / В. С. Джигерей. — К.: Тов „Знання"; КОО, 2002. — 204 с.

15. Джигирей В. С. Основи екології та охорона навколишнього при родного середовища (Екологія та охорона природи). Підручник / В. С Джигирей, В. М. Сторожук, Р. А. Яцюк. — Львів: Афіша, 2001. — 272 с.

16. Драгомирецкий И.И. Экономика природопользования / И.И. Драгомирецкий, Е.Л. Кантор, Г.А. Маховикова. – СПб.: Вектор, 2005. - 160 с.

17. Екологія: основи теорії і практикум / [А. Ф. Потіш, В. Г. Медвідь, О. Г. Гвоздецький, З. Я. Козак]. — Львів: „Новий Світ-2000", 2004. — 296 с.

18. Заверуха Н.М. Основи екології: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / Н.М. Заверуха, В.В. Серебряков, Ю.А. Скиба. — К.: Каравела, 2006. — 365 с.

19. Кокорин А.О. Изменение климата и Киотский протокол - реалии и практические возможности / А.О. Кокорин, И.Г. Грицевич, Г.В. Сафонов.— М.: 2004. — 64 с.

20. Коробкин В.И. Экология / В.И. Коробкин, Л.В. Передельский. - Ростов н/Д: изд-во «Феникс», 2004. — 494 с.

21. Лісовський С.А. Суспільство і природа: баланс інтересів на теренах України. – К. : Полісся, 2009. – 299 с.

22. Мельник Л. Г. Екологічна економіка / Л.Г. Мельник. — Суми: ВТД "Університетська книга", 2002. — 346 с.

23. Мусієнко М.М. Екологія. Охорона природи / М.М. Мусієнко, В.В. Серебряков, В.В. Брайон. Словник-довідник. – К.: Т-во Знания, КОО, 2002. - 550 с.

24. Національна доповідь про стан навколишнього природного середовища в Україні в 2000 році. — К.: Вид. Раєвського, 2001. — 184 с.

25. Основи екології / [Запольський А.К., Салюк А.І. та інші]; за ред. К.М. Ситника. - К: Вища школа. – 2004. – 382 с.

26. Основи екології та природокористування / В. Л. Дикань, О. Г. Дейнека, Л. О. Позднякова, І. Д. Михайлов, А. О. Каграманян. — Харків: ТОВ "Олант", 2002. — 384 с.

27. Правова база з питань екології та охорони природного середовища. Збірник нормативно-правових актів / [Укладач Комлик М.І.]. - К.: Атіка, 2001. – 632 с. – (Нормативні директивні правові документи)

28. Программа действий. Повестка дня на 21 век и другие документы в Рио-де-Жанейро в популярном изложении. — Публикация Центра "За наше общее будущее", 1993. — 70 с.

29.Протасов В. Ф. Экология, здоровье и охрана окружающей среды в России: Учебное и справочное пособие / В.Ф. Протасов. — М.: Финансы и статистика, 1999.— 672 с.

30.Реймерс Н. Ф. Экология / Н.Ф. Реймерс. — М.: Россия молодая, 1994. — 368 с.

31.Реймерс Н.Ф. Природопользование: Словарь-справочник / Н.Ф. Реймерс. - М.: Мысль, 1990. – 637 с.

32.Сафранов Т.А. Екологічні основи природокористування: Навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів / Т.А. Сафранов. — Львів: „Новий Світ-2000”, 2004. — 248 с.

33. Туниця Т.Ю. Збалансоване прирокористування: національний і міжнародний контекст. – К. : Знання, 2006. – 300 с.

34. Хотунцев Ю. Л. Экология и экологическая безопасность / Ю.Л. Хотунцев. — Изд. „Академия”, 2002. —480 с.

35.Царенко О. М. Основи екології та економіка природокористування: [Навч. посібник] / О. М. Царенко, О. О. Несвєтов, М. О. Кадацький. — Суми: Вид. "Університетська книга", 2001. — 326 с.

36.Экология города. / [Под ред. Ф.В. Стальберга]. - К.: Либра, 2000. - 642 с.

37. Экология и безопасность жизнедеятельности / [Под ред. Л. А. Муравья]. — М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2000. —448 с.

38.Экология и экономика природопользования. / [Под ред. Э.В. Гирусова]. - М.: Юнити, 2007. - 591 с.

39. Экология. Учебн. пособие / [Под ред. проф. В. В. Денисова]. — Москва — Ростов-на-Дону: Изд. „Март”, 2004. — 672 с.

40. Экология. Учебн. пособие / [Под ред. С. А. Боголюбова]. — М.: Знание, 1997. —288 с.

41. Яндыганов Я.Я. Экономика природопользования / Я.Я. Яндыганов. - М.: КНОРУС, 2005, - 576 с.

Періодичні видання:

Екологічний вісник;

Екологія довкілля та безпека життєдіяльності,

Безпека життєдіяльності;

Экология и промышленность;

Екологічні науки. Науково-практичний журнал http://ecoj.dea.gov.ua/arxiv-statejhttp://ecoj.dea.gov.ua/arxiv-statej

Экология и промышленность. Научно-производственный http://energostal.kharkov.ua/zhurnal/arhiv/arhiv2016/1847

Екологічний вісник http://www.ecoleague.net/diialnist/vydannia-vel/ekolohichnyi-visnyk

14. Інформаційні ресурси мережі Internet

http://www.ukrstat.gov.ua – Офіційний сайт Державної служби статистики України

http://http://www.menr.gov.ua — Офіційний сайт Міністерства екології і природних ресурсів України;

http://www.mns.gov.ua — Міністерство України з питань надзвичайних ситуацій та в справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи;
http://www.ic-chernobyl.kiev.ua — Міністерство України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи. Державний департамент — Адміністрація зони відчуження та зони обов'язкового відселення.
http://www.isleuth.com/envi.html — Засіб пошуку інформації про довкілля;
http://www.ecolife.org.ua — Суспільний екологічний Інтернет-проект;
http://www.rec-kyiv.org.ua — Еко-бюлетень / РЕЦ-КИЇВ;
http://www.nature.org.ua — Екологічні сторінки України;
http://www.emfund.com.ua — Інформація з екології;
http://www.zelenyshluz.narod.ru — Путеводитель по экологическим ресурсам — "Зеленый шлюз";
http://catalog.uintei.kiev.ua/index.php — Каталог Українських Web-ресурсів з екології;
http://www.list.priroda.ru — Каталог сайтов о природных ресурсах и экологии;
http://www.informeco.ru — Информационно-экологический портал Ин-форм-Экология;
http://www.cci.giasnet.ru/main/index.htm — Открытая справочно-информационная система ЭКОЛАЙН;
http://www.webdirectory.com — WEB-каталог з довкілля;
http://www.ceroi.net/index.htm — Колекція посилань на екологічні сайти;
http://www.nationalcenter.inter.net — Національний центр публічних досліджень США;
http://www.phschool.com/sf/planetdiary — Щоденник планети;
http://www.alter-eco.org.ua — Коаліція українських, екологічних неурядових організацій "Альтер-Еко";
http://www.amnat.org —Товариство американських натуралістів;
http://www.bakhmat.org — Еколого-культурний центр "Бахмат";
http://ecochel.msk.ru — Міжнародний суспільний рух "Екологія людини";
http://www.eco-forum.org — Сайт Європейського екофоруму;
http://www.ecopravo.kharkov.ua — Харківська міська громадська організація "ЕкоПраво-Харків";
http://www.ecopravo.lviv.ua — БФ "Екоправо-Львів";
http://www.europa.eu.int/comm/dgs/environment/index_en.htm — Веб-сторінка Екологічної програми Європейської комісії;
http://www.greenpeace.org — Гринпис;
http://www.grida.no — Global Resource Information Database (Глобальний ресурсний інформаційний банк даних);
http://www.ri.Lviv.ua — журнал — "Зелена енергетика";
http://www.bdg.minsk.by/shevcov/index.htm — Чорнобильський портал;
http://www.san.ru/sphera/bull2.htm — Бюллетень "Экологический маркетинг";
http://csf.colorado.edu/ecol-econ — Екологічна економіка.